

Kronika

ZNANSTVENI SKUP O “ZABORAVLJENOJ
REGIJI” U SREDNJEM VIJEKU

Znanstveni skup *A Forgotten Region? East Central Europe in the “Global Middle Ages”* (Budimpešta, 27. – 29. ožujka 2014.)

Dvadesetak godina nakon početka svoga djelovanja Odsjek za srednjovjekovne studije Srednjoeuropskog sveučilišta u Budimpešti (Department of Medieval Studies, Central European University) organizirao je znanstveni skup pod naslovom *A Forgotten Region? East Central Europe in the “Global Middle Ages”* [Zaboravljena regija? Istočna srednja Europa u “globalnom srednjem vijeku”].

Osnovno pitanje kojim se konferencija bavila bilo je: Možemo li govoriti o globalnom srednjem vijeku ako u razmatranje ne uzmemo i središnje i istočne dijelove Europe? Na takvo formuliranje teme organizatore je potaknula činjenica da se istraživanja često, kada se govori o “globalnom” srednjem vijeku, usmjeravaju na problem odnosa između Zapadne Europe i drugih kontinenata, dok Istočna srednja Europa i dalje ostaje po strani. Usprkos interesu povjesničara za ovo područje koji se potaknut političkim promjenama javio krajem 80-ih godina 20. stoljeća, ono i dalje ne igra bitnu ulogu u percepciji europskog srednjeg vijeka.

U pokušaju da se odgovori na gore postavljeno pitanje koristila su se dva pristupa. Prvi je nastojao utvrditi interakcije između ovoga područja i drugih dijelova Europe, razmjenu ljudi, ideja, društvenih struktura, kulturnih i materijalnih dobara, veze na političkom, vojnom i crkvenom planu, dok je drugi težio usporedbi različitih fenomena (političkih, društvenih, gospodarskih, kulturnih, religioznih) na prostoru Istočne srednje Europe ili općenito na područjima koja se doživljavaju kao periferna s onima na područjima koja se doživljavaju centralnima (Zapadna Europa, Sredozemlje).

Tijekom konferencije svoja su izlaganja iznijeli brojni znanstvenici, među kojima nalazimo i vodeće stručnjake za pojedine teme, ali i one koji se tek nalaze na početku svoje znanstvene karijere. Uspjehu konferencije svoj su doprinos živom diskusijom nakon izlaganja dali i znanstvenici koji nisu sudjelovali s referatima, ali su u većem broju pratili rad svih sesija.

Znanstveni skup trajao je tri dana, od 27. do 29. ožujka, a održavao se na Srednjoeuropskom sveučilištu u Budimpešti. Njegov je radni dio (nakon pozdravnih riječi prorektora Lászla Kontlera i pročelnika Odsjeka za srednjovjekovne studije Daniela Ziemanna) započeo uvodnim izlaganjem Florina Curte pod naslovom “East Central Europe: The Gate to Byzantium” [Istočna Centralna Europa: Vrata prema Bizantu]. Na isti je način i drugi dan rada skupa započeo jednim uvodnim izlaganjem, to jest onim Felicitas Schmieder “Medieval Latin Europe Connecting with the Rest of the World: The East Central European Link” [Povezivanje srednjovjekovne latinske Europe s ostatkom svijeta: istočnosrednjoeuropska veza].

Izlaganja na skupu obuhvaćala su širok raspon tema od kojih ću ovdje naznačiti tek neke. U prvom redu treba reći da je više priloga bilo posvećeno gospodarskoj problematici. Tako je, npr., Balázs Nagy u svom izlaganju pod naslovom “A Region of Prosperity: Economic Interactions in East Central Europe in the Later Middle Ages” [Regija prosperiteta: gospodarske interakcije u Istočnoj srednjoj Europi u kasnom srednjem vijeku], govoreći o razlozima gospodarskog procvata ovog područja u 14. i 15. stoljeću, naglasio ulogu koju je pritom imalo iskorištavanje ruda. Matthias Hardt se u svom prilogu bavio važnošću trgovine na daleko za slavenske kneževe u ranom i razvijenom srednjem vijeku, a Mária Pakucs tranzitnom i interkontinentalnom trgovinom u Istočnoj srednjoj Europi u kasnom srednjem vijeku.

Niz izlaganja odnosio se i na političke teme. O novim metodološkim pristupima u istraživanjima načina na koje se u kronikama iz 12. st. govori o vlasti u Engleskoj, Poljskoj i Svetom Rimskom Carstvu govorio je Grischa Vercamer, dok je Gerald Schwedler isticao važnost rituala (krunjenja) u uspostavi i održavanju kraljevske vlasti. Jan Volek bavio se prvim križarskim ratom protiv husita, dok je Stefan Burkhardt održao izlaganje pod naslovom “Lost Between Empires? East Central Europe and the Two Roman Empires in the Middle Ages” [Izgubljena između Carstava? Istočna srednja Europa i dva Rimska Carstva u srednjem vijeku].

Pitanjima društvenih struktura i procesa također je poklonjena pažnja. Tako je Iurii Zazuliak, govoreći o ropstvu, kmetstvu i nasilju u Galiciji u 15. i 16. st., želio pokazati kako analiza procesa i fenomena koji se dešavaju u graničnim područjima Istočne srednje Europe omogućuju bolje razumijevanje nekih temeljnih procesa u regiji u cjelini.

Među izlaganjima na konferenciji nalazimo i ona posvećena ekohistorijskim temama. Martin Bauch govorio je o utjecaju okoliša na srednjovjekovna društva Istočne srednje Europe od 13. do 15. stoljeća, a Péter Szabó o kraljevskim šumama u ovoj regiji, pokazujući koje su im karakteristike zajedničke s kraljevskim šumama u drugim dijelovima Europe, ali i koje su njihove posebnosti.

Pažnja je bila poklonjena i temama iz umjetnosti. Tako je Béla Zsolt Szakács govorio o romaničkoj arhitekturi u Istočnoj srednjoj Europi, a Mária Dobozy, na temelju analize djela Sebastijana Tinodija, o međusobnim utjecajima prisutnim u njemačkoj i mađarskoj pjesmi i glazbi.

Pojedina izlaganja temeljila su se na vrlo udaljenim usporedbama, koje treba primiti s oprezom, iako mogu pružiti i neke zanimljive uvide. Primjer takvog pristupa nalazimo u prilogu Katalin Szende "Town Foundations in Central Europe and the New World in a Comparative Perspective" [Osnivanje gradova u Srednjoj Europi i Novom Svijetu u komparativnoj perspektivi].

U sklopu konferencije organizirana su i dva okrugla stola. Prvi od njih moderirao je Daniel Ziemann, a bio je posvećen pitanju identiteta, i to iz historijske i arheološke te antropološke perspektive. Kao primjer diskusija u sklopu ovoga okruglog stola možemo navesti onu Trpimira Vedriša koji je na temelju pristupa pitanju pripadnosti Hrvatske Karolinškom Carstvu govorio o odnosu između pripadnika nacionalne znanstvene zajednice, koji se često, kao što sam kaže, doživljavaju kao "custodians of the local knowledge", i predstavnika međunarodne znanstvene zajednice, koji se znaju smatrati pozvanima korigirati pojedine regionalne historije ("who often see themselves as correctors called to 'shape the proper discourses' on the particular regional histories"). Jedan drugi sudionik ovoga okruglog stola, Jiří Macháček, upozorio je na činjenicu da je Istočna srednja Europa ostala izvan interesa autora koji se bave europskom poviješću ranoga srednjeg vijeka te uspon i pad Velike Moravije nastojao promatrati u europskom kontekstu, upozoravajući pritom napose na važnost novijih arheoloških rezultata za takav pristup.

Drugi okrugli stol pod naslovom "A 'forgotten' region?" moderirao je János M. Bak, a u njemu su uzeli udjela istaknuti povjesničari poput Nore Berend, Anne Adamske, Gábora Klaniczaya, kao i niz zapaženih povjesničara srednje generacije poput Zsolta Hunyadija, Anne Kuznetsove i Attilé Báránya. Sudionici ovoga stola su upozoravali na potrebu komparativnog pristupa u istraživanjima (npr. G. Klaniczay u odnosu na istraživanja religiozne povijesti, a A. Adamska s obzirom na proučavanje pismenosti), te na različite poglede na Istočnu srednju Europu, na koje nailazimo kako u prošlosti (A. Bárány govorio je, npr., o podvojenom odnosu "zapadnjaka" prema ranonovovjekovnoj Ugarskoj, koju su vidjeli i kao "štit kršćanstva" i kao "daleku zemlju na barbarskim granicama") tako i u historiografiji (A. Kuznetsova prikazala je, npr., pogled ruske historiografije na Istočnu Srednju Europu).

Na konferenciji je bio prezentiran i niz postera na kojima su bile obrađene različite teme. Spomenimo one Teodore Artimon posvećen Stjepanu Velikom i demarginalizaciji Moldavije, Dženana Dautovića o zapadnim i istočnim utjecajima na razvoj srednjovjekovne bosanske države, Jánosa Inczea o načini- ma financiranja ratovanja u Istočnoj srednjoj Europi na primjeru Žigmunda

Luksemburškog, Judit Majorossy koji se bavi sociotopografijom mesara u srednjovjekovnom urbanom prostoru i Annamárije Érsek o Istočnoj Srednjoj Europi kao centru proizvodnje kriptoportreta sredinom 14. stoljeća.

Gledano u cjelini skup je, kao što je već i prije rečeno, pokazao veliki raspon tema i pristupa na koji nalazimo u istraživanjima srednjovjekovlja Istočne srednje Europe. Brojni sudionici, kao i zemlje iz kojih dolaze (a među kojima su i one koje ne pripadaju ovoj regiji) pokazuju da interes za prošlost ovoga područja postoji, štoviše da je u porastu. Prezentirani rezultati nedvojbeno potvrđuju da je ovo područje igralo važnu ulogu tijekom srednjeg vijeka, da je bilo integralni dio srednjovjekovne Europe te da ga se nipošto ne bi smjelo mimoilaziti ukoliko se želi sagledati njezina povijest u cjelovitosti.

Na kraju osvrta o skupu, treba napomenuti da je on na određeni način bio i proslava 85-og rođendana jednog od utemeljitelja Odsjeka za srednjovjekovne studije Srednjoeuropskog sveučilišta i pionira komparativnog proučavanja srednjovjekovne povijesti Istočne srednje Europe, koji usprkos svojim godinama ne prestaje biti jedan od pokretača različitih istraživačkih poduhvata povezanih uz prošlost ovoga prostora, Jánosa M. Baka. O važnosti uloge J. M. Baka u razvoju Srednjoeuropskog sveučilišta svjedoči i činjenica da je govor u njegovu čast ovom prilikom održao rektor John Shattuck.

Treba napomenuti da konferencija *A Forgotten Region? East Central Europe in the "Global Middle Ages"*, ako je suditi po željama njezinih organizatora, ali i sudionika, predstavlja tek prvi korak prema jačem povezivanju i suradnji znanstvenika koji se bave srednjovjekovnom prošlošću Istočne Srednje Europe. Naime, planira se održavanje sličnih konferencija svake dvije-tri godine u nekoj od zemalja ove regije (od kojih bi prva trebala biti u Slovačkoj).

Osim toga, namjerava se uspostaviti i mreža koja bi trebala povezivati znanstvenike zainteresirane za različite teme iz srednjovjekovne povijesti Istočne srednje Europe te im pružati informacije o istraživačkim projektima, publikacijama, znanstvenim skupovima i radionicama vezanim uz navedenu tematiku. Ta bi mreža (Medieval Central Europe Research Network, skraćeno MECERN) postala član CARMEN-a* i tako uspostavila veze s medijevistima općenito.

Marija Karbić

* CARMEN je svjetska suradnička mreža medijevista, a ime joj je akronim punog naziva "Co-operative for the Advancement of Research through a Medieval European Network" (Koope-racija za promicanje istraživanja kroz srednjovjekovnu europsku mrežu). Ona povezuje veći broj istraživačkih ustanova, sveučilišta, interesnih skupina i pojedinaca kojima je zajedničko znanstveno zanimanje za proučavanje srednjega vijeka. Premda su joj glavna središta u Europi, mreža je otvorena za sve kontinente u nastojanju da se stvori istinski međunarodna platforma za suradnju na području istraživanja i obrazovanja koji se tiču srednjeg vijeka. (<http://www.carmen-medieval.net/>)